

УДК 344+355/399+623.4

КОЗЕНКО О.О., здобувач наукового ступеня
Національної академії Служби безпеки України

НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ МІЖНАРОДНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА В СФЕРІ СПЕЦІАЛЬНО-ТЕХНІЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ В УКРАЇНІ

***Анотація.** Статтю присвячено нормативно-правовому регулюванню міжнародного співробітництва в сфері спеціально-технічного забезпечення національної безпеки в Україні. Проаналізовано основні міжнародні та національні нормативно-правові акти, визначено перспективи правового регулювання міжнародного співробітництва в галузі спеціально-технічного забезпечення національної безпеки в Україні.*

***Ключові слова:** міжнародне співробітництво, спеціально-технічне забезпечення, нормативно-правове регулювання, національна безпека.*

***Аннотация.** Статья посвящена нормативно-правовому регулированию международного сотрудничества в сфере специально-технического обеспечения национальной безопасности в Украине. Проанализированы основные международные и национальные нормативно-правовые акты, определены перспективы правового регулирования международного сотрудничества в области специально-технического обеспечения национальной безопасности в Украине.*

***Ключевые слова:** международное сотрудничество, специально-техническое обеспечение, нормативно-правовое регулирование, национальная безопасность.*

***Summary.** The article is devoted to the legal regulation of international cooperation in the field of special and technical support to Ukraine's national security. The author analyzes basic international and national regulations in this area, defines future prospects for the legal regulation of international cooperation in the field of special and technical support to Ukraine's national security.*

***Keywords:** international cooperation, special and technical support, legal regulation, national security.*

***Постановка проблеми.** Для забезпечення всіх складових національної безпеки в Україні важливе значення має належний рівень спеціально-технічних засобів, що відповідають міжнародним стандартам та технічним вимогам, які застосовуються в діяльності основних суб'єктів управління сферою забезпечення національної безпеки. Значну роль в цій галузі відіграє міжнародне співробітництво України з іншими державами, а також міжнародними організаціями. Зокрема, це стосується міжнародного співробітництва в сферах науки і техніки, захисту від інформаційної злочинності (кіберзлочинності), боротьби з тероризмом та міжнародною організованою злочинністю тощо. Для фактичної реалізації заходів щодо міжнародного співробітництва України було прийнято ряд нормативно-правових актів, укладена значна кількість двосторонніх та багатосторонніх міжнародних договорів та угод, які складають основу нормативно-правового регулювання міжнародного співробітництва в сфері спеціально-технічного забезпечення національної безпеки України. Їх системний аналіз дозволить виявити перспективи подальшого розвитку міжнародних відносин та визначити пріоритетні напрямки удосконалення національного законодавства в даній сфері.*

***Аналіз досліджень, в яких започатковано розв'язання проблеми.** Окремі аспекти нормативно-правового регулювання міжнародного співробітництва України в сфері забезпечення її національної безпеки (інформаційної, економічної тощо) досліджували*

такі науковці як В.М. Галик, К. Дмитрієва, В.М. Желіховський, М.В. Кордон, В.А. Ліпкан, Ю.Є. Максименко, Г. Почепцов, Р.В. Приходько, М.В. Співак та інші. Однак, комплексного дослідження, присвяченого аналізу нормативно-правових актів, що регулюють міжнародне співробітництво в сфері спеціально-технічного забезпечення національної безпеки, в Україні не проводилось.

Метою статті є визначення системи нормативно-правових актів, що регулюють міжнародне співробітництво в сфері спеціально-технічного забезпечення національної безпеки, в Україні та їх аналіз.

Для реалізації поставленої мети необхідно виконати такі завдання: визначити систему національних та міжнародних нормативних актів, якими регламентовано міжнародне співробітництво в сфері спеціально-технічного забезпечення національної безпеки в Україні; проаналізувати положення цих актів та визначити перспективи подальшого розвитку нормативно-правового регулювання в цій сфері.

Виклад основного матеріалу. З моменту проголошення Україною незалежності в забезпеченні національного суверенітету та цілісності держави посилилась роль міжнародних правовідносин в сфері оборони та техніки, а також в інших сферах, пов'язаних із спеціально-технічним забезпеченням захисту кордонів України, проведення антитерористичних операцій, боротьби з організованою злочинністю тощо. Так, Законом України “Про основи національної безпеки” передбачено декілька найбільш пріоритетних напрямків посилення захисту та охорони національної безпеки в Україні. У воєнній сфері та сфері безпеки державного кордону України це прискорення реформування Збройних Сил України та інших військових формувань; здійснення державних програм модернізації наявних, розроблення та впровадження новітніх зразків бойової техніки та озброєнь; активізація робіт з утилізації зброї тощо. У сфері державної безпеки це реформування правоохоронної системи з метою підвищення ефективності її діяльності на основі оптимізації структури, підвищення рівня координації діяльності правоохоронних органів, покращення їх фінансового, матеріально-технічного, організаційно-правового і кадрового забезпечення [1].

Таким чином, в Україні триває процес модернізації матеріально-технічної бази суб'єктів забезпечення національної безпеки в Україні. Важливість міжнародного співробітництва в даній сфері підкреслюється необхідністю приведення оборонної техніки та інших спеціально-технічних засобів, що використовуються в діяльності суб'єктів забезпечення національної безпеки (СБУ, Збройних Сил України тощо) у відповідність до міжнародних стандартів, а також згідно Указу Президента України “Про Стратегію національної безпеки України” зміцнення потенціалу оборонної промисловості, насамперед науково-технологічного, його ефективне використання в інтересах соціально-економічного розвитку України, а також органів сектору безпеки і оборони [2].

Міжнародне співробітництво України у вказаній сфері здійснюється в декількох напрямках. Так, одним з таких напрямків є оборонно-технічне співробітництво України з НАТО, яке здійснюється:

- з питань озброєнь сухопутних військ (NAAG), військово-повітряних сил (NAFAG), військово-морських сил (NNAG);
- з питань управління життєвим циклом озброєнь (LCMG);
- з питань безпеки боєприпасів (CASG);
- промислово-дорадчої групи НАТО (NIAG) [3].

Оборонно-технічне співробітництво України з НАТО регламентується такими нормативними актами: Хартією Україна-США про стратегічне партнерство [4], Імплементативною угодою між Кабінетом Міністрів України та Організацією НАТО з матеріально-технічного забезпечення і обслуговування (ОМТЗО) про утилізацію стрілецької зброї й легких озброєнь, звичайних боєприпасів та протипіхотних мін типу ПФМ-1 [5] тощо.

Аналіз Хартії Україна-США про стратегічне партнерство [4] дозволяє зробити висновки про те, що в оборонно-технічній сфері визначились такі основні напрямки співробітництва України з НАТО:

- поглиблена підготовка та оснащення для Українських збройних сил;
- дотримання сторонами міжнародних стандартів нерозповсюдження та ефективної реалізації і посилення режиму експортного контролю;
- технічна допомога Україні для підтримання зусиль українських органів виконавчої та судової влади у боротьбі з організованою злочинністю тощо.

На виконання положень даної Хартії в Україні щороку розробляється та затверджується Річна національна програма співробітництва України-НАТО на відповідний рік. На сьогодні чинним є Указ Президента України “Про затвердження Річної національної програми співробітництва України-НАТО на 2013 рік” [6] і схвалено проект Річної національної програми співробітництва Україна-НАТО на 2014 рік [7].

Відповідно до Указу Президента України “Про затвердження Річної національної програми співробітництва України-НАТО на 2013 рік” одним із пріоритетних завдань в сфері оборонно-технічного співробітництва України-НАТО визначено вжиття заходів щодо адаптації законодавства України з питань державного експортного контролю до вимог і стандартів держав-членів НАТО та ЄС у цій сфері [6]. В Річній національній програмі співробітництва України-НАТО на 2014 рік до пріоритетних завдань віднесено реформування оборонних та безпекових структур [7].

Так, що стосується посилення державного контролю за експортом спеціально-технічних засобів (в тому числі військового озброєння та бойової техніки) прийнято Закон України “Про державний контроль за міжнародними передачами товарів військового призначення та подвійного використання”, яким визначено основні засади державної політики в сфері експорту, імпорту та інших міжнародних передач (тимчасового ввезення, транзиту тощо) товарів військового призначення та подвійного використання [8]. Відповідно до цього Закону виробами військового призначення визнається озброєння, боєприпаси, військова та спеціальна техніка, спеціальні комплектуючі вироби для їх виробництва, вибухові речовини, а також матеріали та обладнання, спеціально призначені для розроблення, виробництва або використання зазначених виробів. Товарами подвійного призначення є окремі види виробів, обладнання, матеріалів, програмного забезпечення і технологій, спеціально не призначені для військового використання, а також послуги (технічна допомога), пов’язані з ними, які, крім цивільного призначення, можуть бути використані у військових або терористичних цілях чи для розроблення, виробництва, використання товарів військового призначення, зброї масового знищення та інших виробів, перелік яких визначається Кабінетом Міністрів України [8].

Аналіз Закону України “Про державний контроль за міжнародними передачами товарів військового призначення та подвійного використання” дозволяє зробити висновок, що державний контроль в даній сфері здійснюється в особливому порядку, зокрема, проводиться експертиза в галузі державного експортного контролю, в ході

якої оцінюється стан забезпечення національної безпеки, дотримання міжнародних договорів та зобов'язань, визначається походження товару, його технічні характеристики тощо. На основі даної експертизи центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері державного експортного контролю, надається дозвіл або висновок щодо можливості здійснення міжнародної передачі відповідного товару або виробу.

Крім посилення державного контролю за міжнародними передачами спеціально-технічних засобів, військової техніки та озброєння, важливим національним заходом в сфері міжнародного оборонно-технічного співробітництва України з міжнародними організаціями є приведення національних стандартів в сфері спеціальної техніки до вимог міжнародних стандартів. Так, НАТО було розроблено декілька стандартів в сфері військової техніки та інших спеціально-технічних засобів, зокрема, до них належать STANAG, AP, AD та інші. Так, наприклад, STANAG (Угода про стандартизацію НАТО) [9] визначає рівні захисту екіпажів бойових броньованих машин легкої категорії по масі при ураженні боєприпасами кінетичної дії (бронебійними з твердим сердечником), осколками осколково-фугасних снарядів польової артилерії і фугасною дією (контактний підрив) імпровізованих вибухових пристроїв. STANAG 4569 передбачає п'ять рівнів захисту, перехід від першого до п'ятого рівня відповідає зростанню захищеності машини. Відповідні стандарти діють і щодо інших видів спеціальної техніки. Україна взяла на себе зобов'язання узгодити національні стандарти та привести їх у відповідність до міжнародних.

Для фактичної реалізації міжнародного оборонно-технічного співробітництва була створена Спільна робоча група Україна – НАТО з оборонно-технічного співробітництва (СРГО), яка приймає участь у засіданнях комітетів і агенцій НАТО, діяльність яких пов'язана із сферою військово-технічного співробітництва, що надає змогу:

- постійно отримувати інформацію про сучасний стан та напрями розвитку озброєння, військової техніки, боєприпасів, військового спорядження та обладнання, здійснювати обмін досвідом у цій галузі як з державами-членами НАТО, так і з країнами-партнерами;
- підвищити конкурентоспроможність підприємств національного оборонно-промислового комплексу (ОПК) на міжнародному ринку за рахунок використання технічних стандартів провідних країн світу та отримання інформації про сучасні відповідні методики і технології [3].

Іншим напрямком міжнародного співробітництва України в сфері спеціально-технічного забезпечення національної безпеки України є спеціально-технічне забезпечення боротьби з тероризмом (міжнародним тероризмом) та організованою злочинністю (в тому числі кіберзлочинністю). Правовою основою даної галузі міжнародного співробітництва України з іншими державами та міжнародними організаціями є Закон України “Про боротьбу з тероризмом” [10], Конвенції Ради Європи “Про запобігання тероризму” [11] та “Про кіберзлочинність” [12] тощо.

Відповідно до Закону України “Про боротьбу з тероризмом” для реалізації державної політики в сфері боротьби з тероризмом при Службі безпеки України створений постійно діючий Антитерористичний центр, серед завдань якого є також участь у підготовці проектів міжнародних договорів України, підготовка і подання пропозицій щодо вдосконалення законодавства України у сфері боротьби з тероризмом, взаємодія із спеціальними службами, правоохоронними органами іноземних держав та міжнародними організаціями з питань боротьби з тероризмом тощо [10].

Конвенцією Ради Європи “Про запобігання тероризму” [11] визначаються засади міждержавної взаємодії в сфері боротьби з тероризмом, умови надання взаємодопомоги, зокрема, і стосовно технічного забезпечення відповідних заходів боротьби з тероризмом тощо. Україна бере участь в інших міжнародних договорах та Конвенціях у сфері спеціально-технічного забезпечення національної безпеки та підтримання миру.

Висновки.

Міжнародне співробітництво в сфері спеціально-технічного забезпечення національної безпеки України здійснюється в таких основних напрямках:

1) оборонно-технічне співробітництво, що включає в себе матеріально-технічну підтримку українських Збройних сил та інших органів оборонного та безпекового секторів, залучення представників суб'єктів забезпечення національної безпеки до спільних навчальних заходів тощо;

2) приведення національних стандартів, що визначають технічні та технологічні вимоги, до міжнародних стандартів;

3) міжнародна взаємодія у сфері боротьби з тероризмом та організованою злочинністю, що включає розробку та впровадження спільних заходів в цій сфері, взаємну підтримку та взаємодопомогу держав-учасниць, в тому числі стосовно забезпечення відповідних заходів спеціально-технічними засобами тощо.

На сьогодні міжнародне співробітництво регламентовано численними нормативно-правовими актами, як національними, так і міжнародними. Однак, Україна є учасницею далеко не всіх міжнародних договорів.

Перспективою подальшого розвитку міжнародного співробітництва в сфері спеціально-технічного забезпечення національної безпеки в Україні повинно стати розширення меж двосторонньої та багатосторонньої взаємодії з іншими державами та міжнародними організаціями, подальша модернізація спеціально-технічного забезпечення органів забезпечення національної безпеки у відповідності з міжнародними стандартами, реформування військової сфери та сфери оборони.

Використана література

1. Про основи національної безпеки України : Закон України від 19.06.03 р. № 964-IV. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/964-15>
2. Про Стратегію національної безпеки України : Указ Президента України від 12.02.07 р. № 105/2007 ; в ред. 22.06.12 р. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/105/2007>
3. Місія України при НАТО. – Режим доступу : <http://nato.mfa.gov.ua/ua/ukraine-nato/defence-and-security>
4. Про стратегічне партнерство : Хартія Україна-США від 19.12.08 р. – Режим доступу : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/840_140
5. Про утилізацію стрілецької зброї й легких озброєнь, звичайних боєприпасів та протипіхотних мін типу ПФМ-1 : Імплементативна угода між Кабінетом Міністрів України та Організацією НАТО з матеріально-технічного забезпечення і обслуговування (ОМТЗО) від 21.09.11 р. – Режим доступу : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/950_024
6. Про затвердження Річної національної програми співробітництва України-НАТО на 2013 рік : Указ Президента України від 05.07.13 р. № 371/2013. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/371/2013>
7. Про затвердження Річної національної програми співробітництва України-НАТО на 2014 рік : проект Указу Президента від 15.01.14 р. – Режим доступу : http://www.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=246980017

8. Про державний контроль за міжнародними передачами товарів військового призначення та подвійного використання : Закон України від 20.02.03 р. № 549-IV. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/549-15>

9. Методи оцінки рівнів захисту бойових броньованих машин легкої категорії при ураженні боєприпасами кінетичної дії і осколками осколково-фугасних снарядів польової артилерії : Міжнародний документ НАТО, січень 2004 р. – Режим доступу : http://ru.wikipedia.org/wiki/STANAG_4569

10. Про боротьбу з тероризмом : Закон України від 20.03.03 р. № 638-І. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/638-15/page>

11. Про запобігання тероризму : Конвенція Ради Європи від 16 травня 2005 року. – Режим доступу : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/994_712

12. Про кіберзлочинність : Конвенція Ради Європи від 23 листопада 2001 року. – Режим доступу : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/994_575

Рецензент: *Леонов Б.Д.*, доктор юридичних наук, с.н.с.

~~~~~ * * * ~~~~~